

M. Akif **Kireççi**
akifkirecci@gmail.com

Koronavirüs Sonrası Jeopolitiğin Parametreleri

ABD ve Çin taban tabana zıt iki ayrı ideolojinin sahibi de olsalar bu iki rakip ülke aslında birbirlerini tamamlayan, birbirlerinin eksiklerini kapatan hatta zaman zaman birbirlerine ilham veren iki ülke konumundadır. ABD-Çin ilişkileri her yönüyle ilginç paradokslar barındırmaktadır.

Birçok platformda akademisyenler, siyasetçiler ve düşünce kuruluşlarının temsilcileri tarafından koronavirüs salgını sonrasında hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağı ifade ediliyor. Yorumcuların çoğunluğu salgının yeni bir uluslararası sistemin habercisi olduğunu ve salgın sonrasında yeni bir dünya düzeninin kurulacağını iddia ediyor.

İddialar, analizler ve beklentiler incelendiğinde temelde üç farklı yaklaşımın öne çıktığını gözlemlemek mümkün. Birinci grup, koronavirüs salgınıyla birlikte gücün Asya'ya kayma sürecinin hızlanacağı veya daha basit bir dille Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) küresel liderliği kaybedebileceği ve Çin'in başat güç olarak ortaya

çıkacağını iddia ediyor. İkinci bir grup ise -şu ana kadar ortaya çıkan manzara bunun zıddına olsa da- koronavirüs salgınının ABD ve Batının hegemonik gücünü pekiştireceğini düşünüyor. Üçüncü bir eğilim ise salgının arkasında büyük ilaç şirketleriyle büyük sermayelerin olduğunu ve mevcut durumun devletlerle bu şirketler arasında bir çatışmanın ya da gerilimin ürünü olabileceğini savunuyor. Üçüncü eğilim, koronavirüs sonrası devletlerden çok veya devletlerin iş birliğiyle bireylerin hayatlarını artık (ilaç) şirketlerin(in) daha yakından kontrol edeceği; bütün bireylerin yavaş yavaş bir tüketim ajansına dönüşeceği, insanların vücutlarının ve belki bütün bireysel mahrem adımlarının da bu kontrol mekanizmasının bir parçası haline geleceği, velhasıl şimdiki kadar alışık olmadığımız insan-robot arası bir hayatın bizi beklediğini varsayıyor.

Dünya Sistemi Hemen Değişir mi?

Bu eğilimleri değerlendirmeden önce değişmesi beklenen (veya değişmeyecek olan) uluslararası sistem veya jeopolitik denge ile ilgili birkaç şey söylemek gerekir. Özellikle ülkemizde bu kavramların savurgan bir şekilde kullanıldığına altını çizerek, birçok yorumcunun "uluslararası sistem," "küresel düzen" gibi kavramlarla aslında mevcut devletler hiyerarşisini kastettiği öngörülebilir. Bazı yorumcular koronavirüs sonrası mevcut güç dengesinin süratle değişeceğini iddia ederek aceleci sonuçlara varmak istemektedirler. Bu tür iddialar değişimin nasıl ve hangi şartlarda olabileceğini derinlemesine analiz etmeden mevcut krize aşırı bir güç ve anlam yüklemekte veya ümit bağlamaktadır.

Öncelikle sormamız gereken, küresel düzen ne tür şartlarda ortaya çıkar ve hangi şartlarda değişir veya yeniden kurulur sorusudur. Buna verilecek en kısa cevap bu değişimin muhtemelen salgınlar yoluyla ve süratle olmayacağıdır. Ancak koronavirüs salgınının küresel boyutlarda yayılması, insanların yerleşik davranışlarını değiştirmek zorunda kalması, üretim ve tüketim zincirlerinin görülmemiş şekilde kesintiye uğraması ve dolayısı ile ortaya çıkan belirsizlik ortamının da kalıcı etkiler üreteceği gayet açıktır.

Mevcut uluslararası sistem özellikle iktisadi açıdan Batı'nın lider olduğu bir kurgudur. Batı'nın bu noktaya beş yüz yılda geldiğini unutmamak gerekir. Koronavirüs sonrası dönemde uluslararası sistemde muhtemel değişiklik beklentileri tartışılırken aslında bu liderliğin hangi şartlarda devam edeceği veya devam edip etmeyeceği konusu açıklığa kavuşturulmak istenmektedir.

Bu tartışmaları yaparken Birinci ve İkinci Dünya savaşlarının Batı merkezli sistemin kendi iç çatışması olduğunu, her iki savaşın da yükselen Almanya'yı durdurmak

ABD'de sağlık çalışanları, kendilerine yeterli ekipman sağlanmamasını protesto etti. Hemşirelerin kişisel koruyucu ekipman ihtiyacı olduğu, Beyaz Saray'ın bahçesine sosyal mesafeye uygun bir şekilde konan pankartlarla yönetime iletildi. ABD'de 9 binin üzerinde sağlık çalışınının Covid-19 testi pozitif çıkmıştı. (17 Nisan 2020)

Koronavirüs salgınına göre hızlı kontrol altına alan Çin, kriz sürecinden kültürel olarak Batı'ya daha fazla yaklaşmak veya liderliği ele geçirmek yerine, mevcut kapitalist sistem içerisinde daha fazla alan açılmış bir ülke olarak çıkacaktır. Tabi bu varsayımlar salgının birkaç ay içerisinde kontrol altına alınacağı ön kabulüne dayanmaktadır.

için çıktığını hatırlamak yerinde olacaktır. Almanların yenilgiyle sonuçlanan İkinci Dünya Savaşı, Birleşik Krallığın Batı sistemi içerisindeki liderlik pozisyonunu ABD'ye kendi rızası ile devretmesiyle sonuçlanmıştı. Savaşın yönünü Müttefikler lehine değiştiren ABD artık masada kartları dağıtan temel aktör olacaktır. ABD bu rolü 1944'te New Hampshire eyaletinin küçük bir kasabası olan Bretton Woods'ta 44 ülke arasında akdedilen antlaşmayla elde etmişti.

Aslında bizim uluslararası sistem dediğimiz kurgunun ekonomik arka planında Bretton Woods Finansal Mimari Sistemi yatmaktadır. Burada alınan en önemli karar 1 Ons altının değeri 35 ABD Dolarına sabitlenmiş ve ABD Doları dünyanın, özellikle liberal ekonomilerin, rezerv parası olarak kabul görmüştür. Soğuk Savaş döneminin antlaşması olarak da referans verilen bu sistem ABD'ye ekonomik anlamda öncülük temin ettiği gibi para ve altın arasındaki değeri belirlemeyi, dünyada dolar üzerinden yürütülen bütün alışverişleri kontrol etme imkanlarını da veriyordu. Bir yönüyle kısmen altına dayalı olan bu finansal mimari kurgu 1973'te çöktü. Çöküşün en büyük tetikleyicisi İsrail-Filistin savaşında İsrail'e koşulsuz destek sağlayan ABD'ye kızan Suud Kralı Faysal'ın öncülüğünde OPEC'in Batı'ya petrol satışını 6 ay kadar durdurmasıydı. 1973'te petrolün varil fiyatı 3 dolardan 11 dolara fırlayınca piyasalar çökmüştü. Koronavirüs salgını sırasında 21 Nisan 2020'de petrol fiyatlarının vadeli piyasalarda eksi değerlerden alınıp satılmaya başlaması da (satılmaması demek daha doğru olur) muhtemeldir ki bizlere gelmekte olan daha büyük bir krizi haber veriyor.

Avrupa Birliği'nin (AB) avro kullanmaya başlaması, Çin'in üretime ve ihracata dayalı bir kalkınma modeliyle hızlı yükselişini sürdürmesi ABD'nin ekonomideki öncü rolüne tehdit oluşturan en temel meydan okumalardır. AB avro kullanımına geçerek kendine ayrı bir ekonomik alan açmış olsa da Çin büyük nakit gücü ve muazzam üretim/ihracat kapasitesi sayesinde, Rusya ise Putin döneminde yeniden toparlanarak askeri ve siyasi anlamda Ortadoğu ve Akdeniz'e erişimler elde etmiş olsa da masada kartların hala ABD tarafından dağıtıldığını unutmamak gerekir. Ancak ABD mevcut krize ve her yönden gelen meydan okumalara daha ne kadar dayanabilecektir; asıl soru budur. Bütün bunların ötesinde

New York'ta Covid-19 salgınıyla mücadele kapsamında getirilen kısıtlamaların kaldırılması için protesto gösterileri düzenlendi. New York Eyalet Valisi Andrew Cuomo'ya diktatör yakıştırması yapıldığı görüldü. (23 Nisan 2020)

Beyaz Saray'da artık dünyaya liderlik etmeye gönülsüz bir başkan oturmaktadır. ABD liderliği kaybetmemek için büyük bir savaşa razı ve hazır mıdır? ABD'nin karşıtları liderliği elde edebilmek için büyük bir savaşa razı ve hazırlar mıdır? Yükselen ekonomiler, Avrupa ve Asya'daki eski müttefikler, ortaya çıkması muhtemel büyük savaş veya daha iyimser bir ifadeyle yarışta hangi tarafta yer alacaklardır?

Hepsinden daha önemlisi böyle bir amansız savaş verilse bile kazanan taraf savaş sonrasında ümit ettiklerini elde edebilecek midir? ABD'nin liderlik konumunu sürdürüp sürdüremeyeceği, AB'nin kendisine jeopolitik bir alan açıp açamayacağı, Çin'in dünya liderliğini elde edip edemeyeceği ve kısa vadede ülkemizi ve dünyamızı bekleyen gelişmeler tartışma konusudur.

ABD Liderliğini Korumayabilecek mi?

ABD'nin dünyada adaletli bir liderlik sergilemediğini, güç kullanımını birçok coğrafyada zulme dönüştürdüğünü düşünenler veya yeni oluşması muhtemel dünya sisteminde daha iyi bir yer kapmak isteyen güçler, gücün hızla el değiştirmesine taraf görünmektedirler. Koronavirüs salgını öncesinde ve salgın sırasında ABD'nin özellikle kendi müttefiklerine beklenen katkıları sağlamaya istekli görünmemesi de bu beklentileri beslemektedir. ABD'nin karşısında ne kadar güçlü oldukları kestirilemeyen, ama kendilerini de açık etmeyen, bir mutsuzlar ittifakı var gibi görünmektedir.

Bu anlamda en büyük ekonomik verilere sahip olan ülke olarak ABD'nin bu üretim tüketim zincirindeki kesintiye daha ne kadar dayanabileceğini öngörmek pek mümkün

Beyaz Saray'da artık dünyaya liderlik etmeye gönülsüz bir başkan oturmaktadır. ABD'nin liderlik konumunu sürdürüp sürdüremeyeceği, AB'nin kendisine jeopolitik bir alan açıp açamayacağı, Çin'in dünya liderliğini elde edip edemeyeceği ve kısa vadede ülkemizi ve dünyamızı bekleyen gelişmeler tartışma konusudur.

görünmemektedir. ABD'de halkın bir kısmının bir an önce karanlığa son verilmesi ve normal çalışma hayatına dönülmesi için başlattığı gösterilerin önemli gerekçeleri vardır. İnsanlar hızla işlerini kaybetmektedirler ve Amerikan sosyal güvenlik sisteminin kapasitesi zorlanmaktadır. Başkan Trump'ın da bir an evvel hayatın normale dönmesi, işletmelerin açılması konusunda gösterdiği sabırsızlığın altında yatan sebep bu olsa gerektir. ABD'de son verilere göre kayıtlı-kayıtsız toplam 40 milyondan fazla işsiz olduğu tahmin edilmektedir.

Başlangıçta ABD için en kötü senaryo salgın sürecini başarıyla yönetememesi, sağlık sisteminin yetersiz kalması -ki mevcut durum tamamen buna işaret ediyor- büyük bir itibar kaybı yaşaması ihtimaliydi. Şimdi ise büyük can kayıplarının yanı sıra salgın sürecinin uzaması ve ABD ekonomisinin ani bir çöküntüyle karşı karşıya kalması ihtimali en kötü senaryodur. Mevcut krizin devam etmesi, ABD'de işsizlik oranlarının daha da yükselmesine yol açacak ve dolayısıyla sosyal patlama potansiyelini beraberin-

de getirecektir. Böylesi karamsar bir senaryonun küresel ekonomiye ne oranda zarar vereceğini sanırım kimse tahmin etmek istemez.

Böyle stres ve belirsizliklerle dolu bir salgın krizinde dünyanın ihtiyacı olan en temel şey liderliktir. ABD'nin alabileceği en iyi konum öncelikle salgınla mücadeleye öncülük yapması, dünyanın ihtiyaç duyduğu makul ve mantıklı ses (voice of reason) olabilmesidir. Virüse karşı kullanılabilir veya geliştirilebilecek ilaçların, aşı için geliştirilebilecek araştırma projelerinin fonlanması böyle bir küresel girişim için en iyi adım olacaktır. ABD'nin medikal araştırma altyapısı ve üniversiteleri, küresel bir araştırma koordinasyonuna öncülük etmeye müsaittir ama şu ana kadar ortaya çıkan resim bu beklentileri karşılamaktan uzaktır.

Koronavirüs salgınının küresel ekonomi üzerinde muhtemelen 1929 krizinden bile daha derin bir hasar bırakacağı artık kabullenilmiş görünüyor. Krizden insan ve ekonomik kayıp anlamında en çok etkilenen ülkelerin başında gelen Amerika'nın bir an önce içerde kendini toparlayarak düzenli bir mücadele verildiği fikrini yerleştirmesi; ardından da müttefiklerine ve liberal ekonomilere öncülük edecek politik ve finansal çözüm adımlarını başlatması beklenir. Trump'ın bu konuda iç kapanık bir politika izleme eğilimi, ABD halkının karantina fikrinden hoşlanmaması ve ekonominin artık zorlanmaya başlaması yöneticileri dünyanın geri kalanını umursamaz bir tavır takınmaya itmektedir. Trump'ın koronavirüs salgınına kadar iç politikada bayağı işine yarayan "Amerika'yı yeniden büyük yap" (Make America Great Again) sloganı sanırım ABD'nin liderlik paradigmasına katkı yapamayacağı bir yol ayrımına gelmiştir.

ABD iktisadi açıdan büyük meydan okumalarla karşı karşıya olsa da geliştirilen teknolojiler, üretilen patentler ve icatlar açısından hala

lider konumunu sağlam bir şekilde korumaktadır. Asya'da (Çin, Hindistan, Japonya, Singapur gibi ülkelerde) hızla yükselmekte olan iyi eğitilmiş nüfus bilim ve teknoloji alanında da Amerika'nın karşısına zorlu bir alternatif insan kaynağı çıkaracak gibi görünmektedir.

Amerika'nın askeri teknolojilerdeki üstünlüğü bütün rakiplerinin malumudur. Avrupa ve Asya'da kendi etrafına farklı jeopolitik kazanımlar getirecek ülkeleri de yanına çekmesi ABD'yi jeopolitik meşruiyet anlamında her zaman kazançlı kılan en önemli kazanımlarıdır. Ancak Ortadoğu, İslam dünyası ve Latin Amerika'da ABD'nin dış politika tercihleri epey zamandır rıza üretmek üzerine inşa edilmemektedir. Çin ve Rusya askeri teknolojilerde geriden gelseler bile yarışa zorlu birer rakip olarak katılmakta, kendilerine sadık müttefik arayışlarındadır.

Tartışılan bütün bu veriler ABD'nin küresel hegemon konumunu sürdürmesinin artık eskisi kadar maliyetsiz olmayacağını işaret etmektedir. Koronavirüs salgını birkaç on yıldır şekillenen bu rekabet ortamında süreçleri hızlandırıcı veya tersine çevirici bir etki üretme kapasitesi taşımaktadır.

AB Jeopolitik Bir Hamle Yapabilecek mi?

Koronavirüs salgını sırasında dünyayı en çok şaşırtan gelişmelerden birisi AB'nin kendi içinde paralyze olması, üyelerine yönelik bir yardım ve destek-koordinasyon mekanizması üretememiş olmasıydı. Özellikle İtalya ve İspanya gibi ilaç, maske, tıbbi elbise, oksijen makinesi benzeri acil medikal ekipman ihtiyacı olan üye ülkelerin en zor zamanlarda bu ürünlere ulaşamaması Birliğin imajını hem AB üyeleri nezdinde hem de küresel ölçekte ciddi oranda zedeledi. Üye ülkelerden bazılarının diğer üye ülkelerin medikal ekipmanlarına el koyması gibi vakalar ise bu yetersizliği

zaman zaman gerilim boyutuna taşıdı.

AB yetkililerinin salgının ilk travmasını atlattıktan sonra üye ülkelere finansal kurtarma paketleri hazırlığına girmesi AB'nin hala hayatta olduğunu ve üyelerinin selameti için çalıştığını göstermesi açısından önemli bir adımdı. Muhtemelen planlanan yardım paketleri salgından etkilenen sektörlerle ve nakit rezervleri yeterli olmayan hükümetlere nefes alma imkanı sağlayacaktır. Finansal paketlerin, ortaya çıkan iktisadi kayıpların hiç değilse bir kısmını telafi etmesi beklense de sektörlerin tam olarak salgın öncesi ekonomik karlılıklarına dönmeleri kuşkusuz daha uzun bir zaman alacak, belki de hiç mümkün olmayacaktır.

Ancak salgının en sıcak anlarında AB'de öncü devletlerin geriye çekilmesiyle birlikte yaşanan "herkes kendi başının çaresine baksın" durumu acı bir realite olarak sıradan vatandaşların zihnine kazınmıştır. Telafi edilememesi halinde bu güven sarsılması AB üst kimliğine zarar verme potansiyeli taşıyan önemli bir travmatik etki üretecektir. Salgının ilk evresi sonrasında geriden gelen kurumsal çözümler bireylerin hayatına dokunmadıkça yaşanan imaj hasarının telafisi zaman alacak gibi görünmektedir.

AB'nin koronavirüs salgını sırasında küresel bir rol alamadığı, kendi üyelerine bile yardım eli uzatamadığı, dolayısıyla da varlığının tehdit altında olduğu ve hızlı bir dağılıma sürecine girebileceği iddiaları dillendirilmektedir. Bunlar AB'den büyük jeopolitik beklentiler içerisinde olanların dile getirdiği öngörülerdir. Oysa AB geçmişte de birçok küresel olayda jeopolitik tavır benimseme konusunda ürkek ve çekingen davranagelmiş bir birliktir. Başka bir deyişle: AB birçok küresel krizde ABD'nin karşısında olabilecek jeopolitik bir tutum sergileme konusunda çok ürkek davranagelmiştir. (En azından Trump dönemine kadar AB'nin tutumu

AB, Batı ittifakının en eğitilmiş, en büyük ve en zengin pazarıdır. Muhtemeldir ki AB, yakın dönemde askeri veya siyasi bir çatışmanın tarafı olmadan mevcut ekonomik istikrarını ve refahını ABD'nin sağlayacağı güvenlik şemsiyesi altında sürdürmeyi hedefleyecektir.

Almanya Savunma Bakanı Annegret Kramp-Karrenbauer, Çin'den sipariş edilen 10 milyon tıbbi maskeyi ve diğer tıbbi ekipmanı taşıyan uçağı Leipzig havalimanında karşıladı. Sosyal mesafeye uyulmadığı görölen bu karşılama tepki çekince, Savunma Bakanlığı özür içerikli bir mesaj yayımladı. (27 Nisan 2020)

bu yönde şekillenmişti.) Şimdi bu tavrın değişmesi için yeterli ve gerekli şartlar oluşmuş mudur, AB'nin (Almanya ve Fransa gibi) büyük aktörleri bu adımları atmaya hazır mıdır, tartışılır.

Trump'ın transatlantik ittifakı konusunda AB açısından hoyrat, ABD açısından siz de elinizi taşın altına koyun tarzındaki tutumu eminim ki bazı AB üyesi ölkeleri kendi başlarının çaresine bakmaya zorlamaktadır. Ancak bu tür sarsılmaların AB açısından -en azından bir süre daha- alternatif bir jeopolitik tercihe dönüşmeyeceğini öngörmek gerekir.

Hiçbir AB ölkesi Rusya tehdidi ile tek başına karşı karşıya kalmak istemez. Bu anlamda AB, Batı ittifakının bir parçası olarak küresel sistemde ABD'nin öncülüğünden rahatsızlık duymamaktadır. Öte yandan AB ölkelerinin bazıları, ABD'nin çekildiği alanları doldurma, NATO'ya ve Avrupa güvenliğine daha çok maddi kaynak ve insani destek sağlama, Rusya'ya ve hatta Çin'e ve Çin ürünlerine karşı daha sert ve dışlayıcı tavırlar geliştirme konularında ABD'den gelen taleplere çekingen tavırlarını sürdürmektedir.

AB, Batı ittifakının en eğitimli, en büyük ve en zengin pazarıdır. Muhtemeldir ki AB, yakın dönemde askeri veya siyasi bir çatışmanın tarafı olmadan mevcut ekonomik istikrarını ve refahını ABD'nin sağlayacağı güvenlik şemsiyesi altında sürdürmeyi hedefleyecektir. Ancak bütün bu tercihler AB'yi Çin'le daha sıkı ekonomik ilişkiler geliştirmekten, Çin'in Asya merkezli olarak oluşturmaya çalıştığı ekonomik bağlantılar ağında vazgeçilmez bir halka olmaya çalışmaktan alıkoymayacaktır.

Çin-ABD Rekabeti

Öncelikle ifade etmek gerekir ki Çin'le ABD her ne kadar birbirlerine rakip iki ölkeler olsa da (hatta özellikle Trump'ın söylemleriyle ortaya çıktığı üzere, düşmanlık derecesinde bir gerilim içerisinde olsalar bile) ekonomik anlamda ikisi de birbirlerini tamamlayan iki farklı güçtür. İki ölkeler arasındaki ilişki paradoksal olarak hem tamamlayıcı hem de çatışma eğilimlidir. ABD tam liberal kapitalist ekonomik modeli uygularken, Çin kapalı Mao'cu bir komünizmden kapitalist üretim modeline evrilerek gelişmesini sürdürmektedir.

ABD dünyanın en çok tüketen toplumu, Çin ise dünyanın en çok üreten ölkesidir. Eğer ABD'deki tüketim eğilimi azalırsa Çin'in kazancı da azalır. ABD devlet tahvillerine en çok yatırım yapan ölkelerin başında Çin gelmektedir. Bildiğimiz birçok küresel ölçekli ABD markası (Apple, Nike ve diğer birçokları gibi) ucuz iş gücü nedeniyle üretimlerini Çin'de yapmaktadırlar. ABD'de geliştirilen birçok

Çin'den tazminat talep etme ihtimali aradan geçen bir ay içerisinde ciddiye kazanarak ABD Dışişleri Bakanı tarafından dile getirilmiştir. Uluslararası sistemde böyle bir tazminat talebini değerlendirip süreci hukuki olarak yürütebilecek bir mekanizma olmamakla beraber, ticari zorlamalarla Çin'e bazı dayatmaların gündeme gelmesi ihtimal dahilindedir.

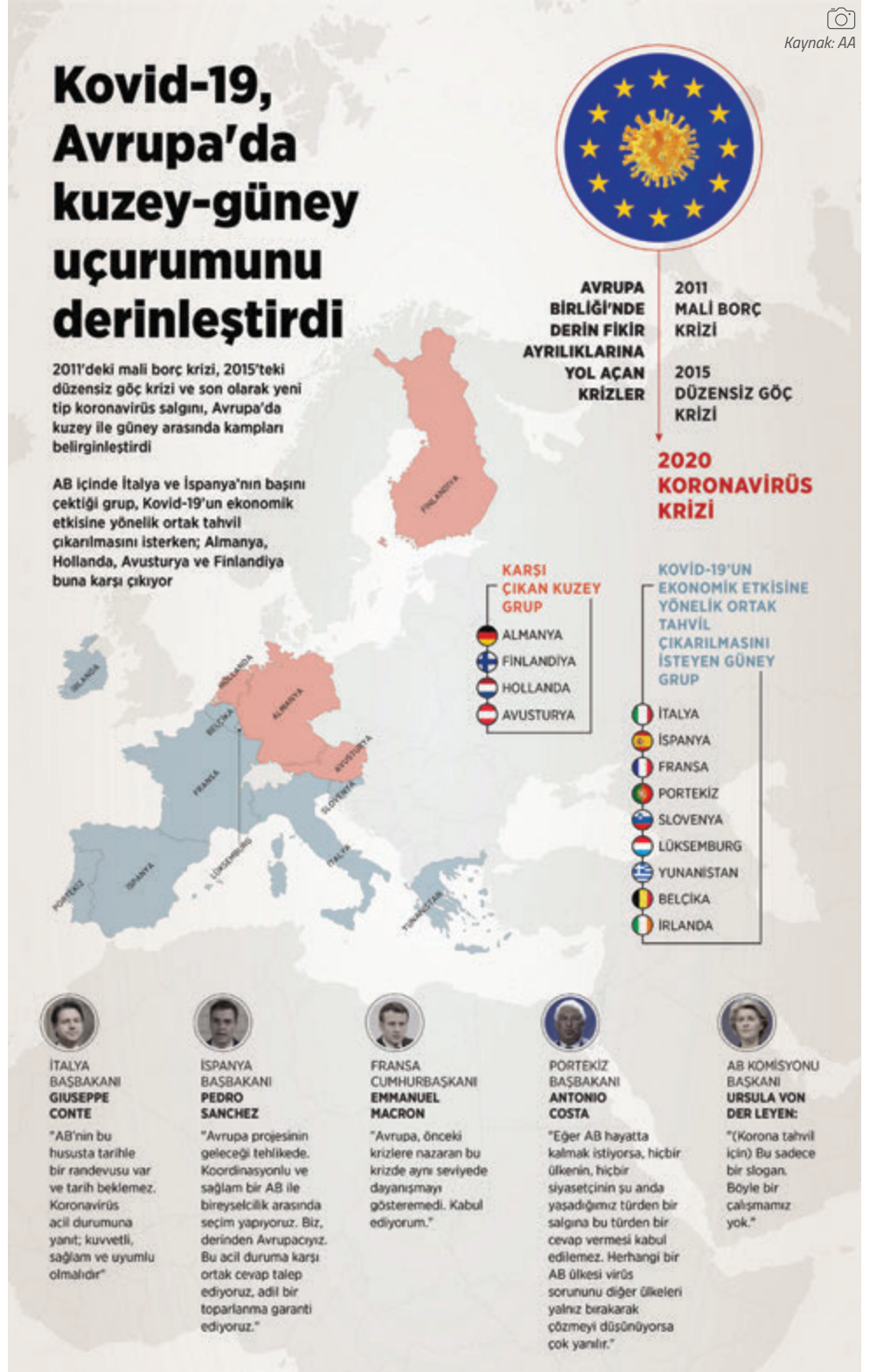
patent, buluş Çin'de üretime dönüşerek dünya piyasalarına Amerikan markaları veya ürünleri olarak arz edilmektedir.

Dolayısıyla birbirlerine taban tabana zıt iki ayrı ideolojinin sahibi de olsalar bu iki rakip ülke aslında birbirlerini tamamlayan, birbirlerinin eksiklerini kapatan hatta zaman zaman birbirlerine ilham veren iki ülke konumundadır. ABD-Çin ilişkileri her yönüyle ilginç paradokslar barındırmaktadır.

ABD'nin Tazminat Talebi

ABD ile Çin arasında amansız rekabetin askeri bir çatışmaya dönüşmesi her iki ülkenin de isteyeceği bir şey değildir. ABD farklı yöntemlerle Çin'in ekonomik yükselişini durdurmak, mümkünse geriye çevirmek; kritik askeri teknolojileri elde etmesini önlemek; jeopolitik anlamda alan kazanmasının önüne geçmek isteyecektir. Trump döneminde gündeme gelen ticaret savaşları kavramını bu bağlamda değerlendirmek yerinde olur. Yüksek kapasiteli bir tedarik merkezi olarak Çin'in güvenilirliğinin zayıflaması doğrudan ihracatını olumsuz etkileyecektir.

Çin, koronavirüs salgınının başladığı yer olarak koronavirüs tespit edildikten sonra dünyayı zamanında ve gerektiği gibi uyardırmış olması nedeniyle ciddi ithamlarla karşı karşıyadır. Geçen ayki yazımda da belirttiğim gibi bazı ülkelerin bu nedenle Çin'den tazminat talep etme ihtimali aradan geçen bir ay içerisinde ciddiyet kazanarak ABD Dışişleri Bakanı tarafından dile getirilmiştir. Uluslararası sistemde böyle bir tazminat talebini değerlendirip süreci hukuki olarak yürütebilecek bir mekanizma olmamakla beraber, ticari zorlamalarla Çin'e bazı dayatmaların gündeme gelmesi ihtimal dahilindedir. Eğer salgın nedeniyle sorumlu tutulursa -ki bu hiç kuşkusuz bir mahkeme

kararı ile olmayacaktır- uluslararası sistem Çin'den daha paylaşımcı, patent haklarına daha saygılı ve muhtemelen daha açık bir toplum olmasını isteyecektir. Bu isteklerin bedeli Çin'in ürettiği emtianın Batı pazarlarına sorunsuz akışı olarak gündeme gelecektir.

Kısaca ifade etmek gerekirse koronavirüs salgınına görece hızlı kontrol altına alan Çin, kriz sürecinden kültürel olarak Batı'ya daha fazla yaklaşmak veya liderliği ele geçirmek yerine, mevcut kapitalist sistem içerisinde daha fazla alan açılmış bir ülke olarak çıkacaktır. Tabii varsayımlar salgının birkaç ay içerisinde kontrol altına alınacağı ön kabulüne dayanmaktadır. Salgının uzaması ve sonuç olarak ekonomik yapıların, küresel üretim-tüketim zincirlerinin çökmesi, alışageldiğimiz jeopolitik dengeleri altüst edecektir. **K**